

Jak pomóc uczniowi z trudnościami w czytaniu? - prezentacja ćwiczeń „Czytam, rozumiem wiem”¹

Czytanie jest złożoną czynnością, na którą składa się zaangażowanie wielu funkcji i procesów umysłowych aktywizujących obie półkule mózgu. Znany jest fakt funkcjonalnej specjalizacji półkul. U większości ludzi lewa część mózgu, kontrolująca prawą część ciała, to półkula analityczna, odpowiedzialna za odbieranie i przetwarzanie treści słownych. Preferuje myślenie logiczne, sekwencyjne, do problemów podchodzi w sposób planowy, Lepiej reaguje na bodźce słuchowe i wzrokowe. Prawa półkula, sprawująca kontrolę nad lewą częścią ciała związana jest z przetwarzaniem obrazów, dąży do syntezy, związana jest z

myśleniem twórczym, wyobraźnią. Lepiej reaguje na bodźce kinetyczne /ruch, działanie/. Dzięki połączeniu półkul za pomocą *corpus calosum* mogą one ze sobą współdziałać. W przypadku czytania, zaangażowanie obu półkul oraz ich współdziałanie jest sprawą niezwykle istotną.

Badania D.J. Bakker² dowiodły, że u większości sprawnie czytających osób, czytanie, jako forma komunikacji językowej angażuje w większym stopniu lewą półkulę mózgu. Jednak w początkowym okresie opanowywania tej umiejętności, z powodu koncentrowania się na percepcji kształtów liter, ich usytuowania w przestrzeni oraz kierunku czytania od lewej do prawej strony kartki, w większym stopniu angażowana jest prawa półkula. W miarę doskonalenia umiejętności czytania, gdy dziecko przestaje skupiać się na wyglądzie liter i wyrazów, a zaczyna koncentrować się na treści czytanych tekstów, następuje przesunięcie ciężaru aktywności z prawej na lewą półkulę. U większości dzieci ma to miejsce około ósmego roku życia. U dzieci dyslektycznych proces ten jest zwykle zaburzony. Biorąc pod uwagę powyższe przesłanki oraz badania strategii czytania u dyslektyków, Bakker wyodrębnił dwa typy dysleksji: typ L i typ P. Ich charakterystykę zawiera poniższa tabelka.

DYSLEKSJA TYPU P – percepcyjna	DYSLEKSJA TYPU L – lingwistyczna /językowa/
Nadmierna dominacja prawej półkuli, zbyt długie pozostawanie przy strategii prawopółkulowej w procesie czytania.	Nadmierna dominacja lewej półkuli, zbyt wczesne przejście dominacji przez lewą półkulę lub używanie od początku strategii lewopółkulowych w procesie czytania.
Bazowanie na percepcyjnych cechach tekstu, odbiór liter jako „przedmiotu”, a nie jako symbolu.	Koncentracja na treści bez dokładnej percepcji liter i wyrazów.
Wolne tempo czytania, częste pauzy, głoskowanie lub sylabizowanie.	Szybkie tempo czytania, liczne błędy
Tzw. błędy czasowe w czytaniu: liczne pauzy, powtórzenia, czytanie litera po literze.	Tzw. błędy substancjalne w czytaniu: opuszczenia, przestawienia dźwięków i wszelkie inne zniekształcenia w obrębie słowa
Przewaga lewego ucha dla odbioru wypowiedzi słownej.	Przewaga prawego ucha dla odbioru wypowiedzi słownej.
Cel terapii: uaktywnienie lewej półkuli	Cel terapii: uaktywnienie prawej półkuli
Przykładowe metody terapeutyczne: <ul style="list-style-type: none"> • czytanie tekstów pisanych typową czcionką, unikanie koloru, ilustracji • uzupełnianie luk w tekście, 	Przykładowe metody terapeutyczne: <ul style="list-style-type: none"> • czytanie tekstów złożonych percepcyjnie /niezwykły lub złożony druk, zastosowanie koloru, ilustracji, mało znane wyrazy/,

¹ D. Gmosińska *Czytam rozumiem wiem* Wydawnictwo Edukacyjne RES POLONA Łódź 2002

² M. Bogdanowicz, G. Krasowicz. *Diagnoza i leczenie dysleksji rozwojowej – neuropsychologiczna koncepcja D. J. Bakker* - Psychologia Wychowawcza 1995 Nr 2

<ul style="list-style-type: none"> • tworzenie i rozpoznawanie rymów, • układanie zdań z rozsypanek wyrazowych • segregowanie wyrazów ze względu na ich znaczenie • odrzucanie wyrazów nie pasujących do pozostałych 	<ul style="list-style-type: none"> • odczytywanie wyrazów z liter o określonych cechach graficznych ukrytych wśród innych liter, • tworzenie wyrazów przez porządkowanie liter wg określonej cechy /np. od najmniejszej do największej/, • odszukiwanie liter na ilustracji lub w tekście.
--	---

Koncepcja dwóch typów dysleksji D.J. Bakker'a stała się inspiracją w konstruowaniu ćwiczeń „Czytam, rozumiem, wiem” Prezentowane tam teksty i ćwiczenia pochodzą z wyboru powstałego na użytek zajęć prowadzonych w poradni psychologiczno-pedagogicznej z uczniami starszych klas szkoły podstawowej oraz gimnazjum mającymi trudności w czytaniu. Pozytywne efekty tych ćwiczeń, dobry ich odbiór przez dzieci oraz brak tego typu pomocy dydaktycznych stały się impulsem do ich udostępnienia szerszemu odbiorcy.

Zaproponowane ćwiczenia zostały pomyślane w ten sposób, aby angażowały różne funkcje poznawcze i uaktywniały obie półkule mózgu. Nawet, jeśli nie potrafimy ocenić, z jakim typem dysleksji mamy do czynienia w danym przypadku, to wykonując proponowane ćwiczenia albo doskonalimy półkulę dominującą, albo pracujemy nad uaktywnieniem półkuli słabszej. W konsekwencji doprowadzamy do aktywizowania obu półkul, co wpływa na poprawę techniki czytania oraz na stopień rozumienia czytanego tekstu.

Trudności w czytaniu mogą polegać na tym, że dziecko posługuje się słabą techniką - głoskuje wyrazy, ma kłopoty w złożeniu ich w całość, opuszcza, zmienia wyrazy, zgaduje, przeskakuje linijki, ma trudności w rozumieniu czytanego tekstu, a tempo czytania wyraźnie odbiega od norm przewidzianych na danym etapie nauczania. Przed przystąpieniem do ćwiczeń zmierzających do pokonania opisanych trudności, należy sprawdzić poziom opanowania umiejętności czytania. Służy temu zamieszczony na początku test, dzięki któremu można ocenić te trzy podstawowe aspekty czytania, jakimi są: technika, tempo i rozumienie tekstu. Ponowny test znajduje się pod koniec książki i pozwala on ocenić postępy w czytaniu po przerobieniu ćwiczeń.

Bardzo ważne jest, aby przystąpieniem do pracy z książką „Czytam, rozumiem, wiem”, uczeń zapoznał się z adresowanym do niego wstępem. Dzięki temu będzie mógł on jasno uświadomić sobie cel pracy oraz zapoznać się ze sposobem wykonywania ćwiczeń.

Teksty są interesujące poznawczo i mogą przyczynić się do poszerzenia wiedzy o technice, przyrodzie, ekologii czy sławnych ludziach, którzy w okresie szkolnym zmagali się z różnorodnymi trudnościami. Pomiędzy tekstami znajdują się dowcipy, które mogą nieco poprawić nastrój ćwiczących.. Trzy wersje każdego tekstu oraz różnorodne ćwiczenia mają za zadanie pobudzić różne funkcje związane z czytaniem, dlatego wskazane jest systematyczne przerabianie ich wszystkich. Wersja A zawiera tekst z wyróżnionymi kolorem sylabami. Bazowanie na sylabie w terapii specyficznych trudności w czytaniu jest często stosowaną formą ćwiczeń w terapii dzieci młodszych. W przypadku starszych uczniów z niedojrzałą techniką czytania, jaką jest głoskowanie /nawet, jeśli przebiega ono po cichu lub w myślach i dotyczy tylko niektórych wyrazów w tekście/, teksty sylabowe są niezwykle przydatne w przechodzeniu do etapu czytania całościowego. Wersja B to teksty pisane zwykłą, jak najbardziej uproszczoną czcionką, bez użycia koloru i ilustracji. Z wcześniejszej części artykułu wiadomo, że aktywizują one w większym stopniu lewą półkulę – językową. Teksty w wersji C pisane nietypową czcionką, z wykorzystaniem kolorowego tła oraz ilustracji, pobudzają półkulę prawą – percepcyjną. Również zamieszczone pod każdym z tekstów ćwiczenia zostały pomyślane w ten sposób, aby doskonalily funkcje związane z aktywizacją i prawe i lewej półkuli.

Ci, którzy pragną popracować nad poprawą pisowni, znajdą proste i skuteczne propozycje dotyczące tego problemu.

Prezentowany zestaw „Czytam, rozumiem, wiem” może być wykorzystany podczas zajęć terapeutycznych prowadzonych przez specjalistów, jak również do samodzielnych ćwiczeń w domu. Przeznaczony jest dla dzieci w wieku od 11 do 15 lat. Odbiorcami tej propozycji mogą być także uczniowie, u których trudności w czytaniu nie mają podłoża dyslektycznego.